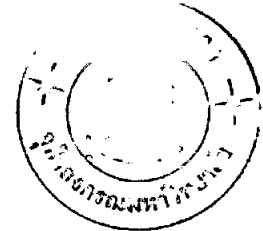

แนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาอุปนิษัท

ลักษณะโดยทั่วไปของอุปนิษัท

อุปนิษัทเป็นคอนสตรัคชันแห่งคัมภีร์พระเวท แต่ละพระเวทมีอุปนิษัทประกอบ อยู่ควบเสมอ และเป็นที่ยอมรับกันว่าพระเวทเป็นวีรพจน์ (revealed texts) ซึ่งได้ให้คำสอนที่เป็นหลักใหญ่เหมือนกัน ดังนั้น อุปนิษัทจึงให้คำสอนที่เป็นปรัชญา เหมือนกันทุกอุปนิษัท แต่คำสอนในอุปนิษัทจะเหมือนกันแต่ในหลักใหญ่ ๆ เท่านั้น ส่วนการตีความอธิบายความหมายของคำสอนดังกล่าวนี้ แต่ละอุปนิษัทต่างก็ตีความ แตกต่างกันไป ปัญหาที่แต่ละอุปนิษัทหยิบยกขึ้นมาพิจารณาตลอดจนถึงวิธีการ พิจารณาปัญหาต่าง ๆ นั้น ทำให้การตีความหมายคำสอนในอุปนิษัทแตกต่างกันออกไปอย่าง กว้างขวาง อย่างไรก็ตามแม้ว่าแต่ละอุปนิษัทจะมีลักษณะปลีกย่อยแตกต่างกัน จุดประสงค์ ที่สำคัญของบรรดาอุปนิษัทเหล่านั้นก็เป็นอย่างเดียวกัน นั่นคือแต่ละอุปนิษัทพยายาม เน้น เรื่องจิตนิยมแบบเอกวาท (monistic idealism) หรือเอกวาทแบบจิตนิยม (idealistic monism) โดยยืนยันว่าความแท้จริงสูงสุดหรืออันคิมสัจนั้นมีเพียง หนึ่ง และมีลักษณะเป็นจิตบริสุทธิ์ (pure consciousness)

อุปนิษัทพยายามรวบรวมแนวความคิดแบบ เอกนิยมที่กระจัดกระจายอยู่ใน สันนิทธานำมาอยู่ในที่เดียวกัน ในสมัยของพราหมณะแนวความคิดแบบ เอกนิยมดังกล่าว ถูกมองข้ามไปเป็นส่วนใหญ่ เพราะพราหมณะมุ่งความสนใจไปที่การประกอบพิธีการ ต่าง ๆ ทางศาสนา มาถึงสมัยของอาร์ถยะความสนใจเริ่ม เปลี่ยนจากเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับพิธีกรรมมาสู่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา พอถึงยุคอุปนิษัทปรัชญาก็เป็นรูปเป็นร่างอย่าง สมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามอุปนิษัทก็เหมือนกับพระเวทตรงที่ไม่ได้เขียนขึ้นในยุคเดียวกัน ดังนั้น คำสอนในอุปนิษัทจึงปรากฏความขัดแย้งกันอยู่ทั่วไปแม้ในอุปนิษัทเดียวกัน

พาทหารยณะ (Bādarāyana) พยายามขจัดความขัดแย้งกันในอุปนิษิตต่าง ๆ ออกไปโดยการเขียนคำพังเพยแห่งพรหมัน (aphorisms of the brahman) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำกล่าวสั้น ๆ ที่มีความหมายลึกซึ้ง แต่คำพังเพยเหล่านี้เองก็ยังคงต้องการคำอธิบายอีกมาก และผู้เขียนคำอธิบายในยุคนั้น ๆ ก็ตีความอธิบายแตกต่างกันออกไปอีกมาก ดังนั้นอุปนิษิตจึงถูกคล้าย ๆ กันมีปรัชญาที่แยกกันออกไปมากมาย และแต่ละปรัชญา ก็เรียกว่าเป็นเวทาคะ คอมาก็เลยแยกออกเป็นสาขาต่าง ๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาอินเดียน

อย่างไรก็ตามอุปนิษิตต่าง ๆ มีปัญหาทางปรัชญาร่วมกันอยู่หลายเรื่องพอที่จะสรุปได้ดังนี้

๑. ปัญหาเรื่องพรหมัน อากมัน ปริมาณันและชีวาคนัน ในปรัชญาอินดูพรหมันคือความจริงสูงสุดหรืออันคิมสัจ (Ultimate reality) ตรงกับความคิดเรื่องสิ่งสมบูรณ์ (The Absolute) ของปรัชญาตะวันตก คำว่าพรหมันมาจาก "พรหม" มีความหมายว่าเจริญเติบโตหรือวิวัฒน์ (ever-growing, ever-expanding) เจริญที่เดียวคำว่าพรหมันหมายถึงการขยายตัว คอมาความหมายเปลี่ยนเป็นหมายถึงผู้สวดสรรเสริญเทพเจ้า และในที่สุดคำนี้ใช้ในความหมายว่าความจริงสูงสุดหรืออันคิมสัจ ซึ่งได้วิวัฒนาการมาเป็นโลกและสรรพสิ่งในโลก เพราะฉะนั้น คำว่าพรหมันจึงหมายถึงสิ่งที่เป็นมูลภาวะของสรรพสิ่ง

อากมันคือตัวตนที่แท้จริงซึ่ง เป็นสิ่งสำคัญที่อุปนิษิตทำการสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง คำว่าอากมันนี้แรกที่เกี่ยวหมายถึงลมหายใจซึ่งทำให้ชีวิตยืนยาวอยู่ได้ทราบเท่าที่ลมหายใจยังมีอยู่หรือยังหายใจอยู่ แต่ภายหลังความหมายของคำว่าอากมันได้เปลี่ยนแปลงไปคือ หมายถึงความรู้สึก (feeling) จิต (mind) วิญญาณ (soul) และเจตภูต (spirit) คอมาในสมัยของอุปนิษิตอากมันหมายถึงสิ่งที่อนุสัย (inherent) อยู่ในสรรพสิ่ง อากมันเป็นผู้ (object) ซึ่งรู้ มีประสบการณ์และทำสิ่งที่ถูกรู้ให้ปรากฏ อากมันเป็นอมฤตและดำรงอยู่ในสถานะอย่าง เกี่ยวตลอดกาล

พรหมันและอาคัมมันตามทรรศนะแห่งอุปนิษัตนั้น เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้และไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ฉะนั้น พรหมันและอาคัมมัน เป็นสิ่งแท้จริงอย่างเดียวกัน แต่ตามองจากแง่ต่างกันก็มีชื่อเรียกต่างกัน ถ้ามองจากแง่อัครวิสัยหรือในฐานะผู้รู้ก็เรียกว่าอาคัมมัน แต่ตามองจากแง่วัคควิสัยหรือในฐานะสิ่งที่ถูกรู้ก็เรียกว่าพรหมัน ทั้งพรหมันและอาคัมมัน หมายถึงสิ่งเดียวกันคืออันคิมสัจหรือสิ่งสมบูรณ์ซึ่งแสดงตัวเอง เป็นทั้งผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ แต่อาคัมมันบางครั้งก็ใช้แทนตัวคนย่อย ซึ่งตามทรรศนะของอุปนิษัตถือว่า เป็นการสำแดงให้ปรากฏเป็นตัวคนย่อย เรียกว่าคัตนสากลหรือปรมาคัมมัน ปรมาคัมมันนี้ไม่ถูกจำกัดด้วยสิ่งใด แต่ชีวาคัมมันถูกจำกัดด้วยร่างกาย ร่างกายมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงและสลายไป ส่วนชีวาคัมมันจะคงสภาพเดิมอยู่ตลอดไป ทั้งนี้ก็เพราะชีวาคัมมันนั้นเป็นส่วนหนึ่งแห่งปรมาคัมมัน หรือคัตนสากลนั่นเอง °

๒. ปัญหาเรื่องโลกและการเกิดขึ้นของโลก ปรัชญาอุปนิษัตถือว่าพรหมันเป็นมูลภาวะของสรรพสิ่ง ฉะนั้น ปรัชญาอุปนิษัตจะต้องอธิบายว่า เมื่อพรหมันเป็นมูลภาวะของทุกสิ่ง พรหมันจึงไคว์วิวัฒนาการมาเป็นโลกและสรรพสิ่งในโลก การวิวัฒนาการตามที่กล่าวไว้ในอุปนิษัต ดำเนินไปโดยลำดับดังนี้คือ จากพรหมันเกิดอากาศ (ether) จากอากาศเกิดมีลม จากลมเกิดมีไฟ จากไฟเกิดมีน้ำ จากน้ำเกิดมีดินและจากดินเกิดพืชพันธุ์ต่าง ๆ แล่ทฤษฎีวิวัฒนาการที่แท้จริงของอุปนิษัตนั้นมีกล่าวไว้ในทฤษฎีเปลือกหรือโกศะ ๕ ชั้นคือ ชั้นที่เป็นร่างกายหรือวัคคูลเรียกว่า อันนเมยโกศะ ชั้นที่เป็นชีวิคหรือลมปราณเรียกว่า ปราณเมยโกศะ ชั้นที่เป็นจิตเรียกว่า มโนเมยโกศะ ชั้นที่เป็นสัมปชัญญะเรียกว่า วิญาณเมยโกศะ และชั้นที่เป็นนิรามิสสสุขเรียกว่า อานันทมยโกศะ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุด เราได้ข้อสังเกตว่าวิวัฒนาการชั้นแรกของพรหมันคือการเปลี่ยนแปลงมาเป็นวัคคูลหรือสสาร แต่วัคคูลเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิคจึงไม่มีความรู้สึกใด ๆ ทั้งสิ้น การวิวัฒนาการของพรหมันจะมานุษุคแค่เป็นวัคคูลยอมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ขึ้นมา ถึงแม้วัคคูลจะเป็นสิ่งไม่มีชีวิคมันก็เป็นอุปการณ์สำคัญที่ทำให้ชีวิค

มีขึ้นได้ เพราะสิ่งมีชีวิตจำเป็นต้องมีร่างกายซึ่งเป็นวัตถุ วิวัฒนาการขั้นต่อมาของ
 พรหมันจึงเป็นชั้นวิวัฒนาการที่มีชีวิตของวัตถุ โดยขั้นแรกเป็นชีวิตของพืชพันธุ์ต่าง ๆ
 ต่อจากนั้นก็ เป็นชีวิตของสัตว์ซึ่งหมายถึงรวมถึงมนุษย์ด้วย แล้ววัตถุที่มีชีวิต เป็นสัตว์และ
 มนุษย์นั้น จะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีจิตที่ทำให้สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ จิตจึงเป็น
 วิวัฒนาการขั้นที่สามของพรหมัน แต่การมีจิตนั้นเป็นสาธารณะทั่วไปทั้งสัตว์และมนุษย์
 ในชั้นความรู้สึกลึกซึ้งของมนุษย์ยิ่ง เป็นชั้นสัญชาตญาณเช่นเดียวกับสัตว์ เพื่อให้มนุษย์
 แยกต่างจากสัตว์จึงมีวิวัฒนาการขั้นที่สี่ คือชั้นสัมปชัญญะหรือชั้นเหตุผล สัตว์และมนุษย์
 จึงแตกต่างกันตรงที่มนุษย์สามารถใช้เหตุผลในการคิดพิจารณาตัดสินตกลงใจได้ ส่วน
 สัตว์ดำรงชีพด้วยการใช้สัญชาตญาณเป็นส่วนใหญ่ จากขั้นที่สี่ก็มีวิวัฒนาการขั้นที่ห้า
 ซึ่งเป็นชั้นสูงสุด ขั้นนี้เป็นชั้นที่ความต้องการ เข้าสู่ภาวะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสิ่ง
 สมบูรณ์ วิวัฒนาการในขั้นนี้เป็นขั้นที่จางหายหรือดับสูญแห่งไตรภาวะ คือผู้รู้ ความรู้
 และสิ่งที่ถูกรู้ ในขั้นนี้ไม่มีทั้งทวิภาพ (duality) ของจิตและของวัตถุ และทั้ง
 พหุภาพ (plurality) ของสรรพสิ่ง คงมีแต่เอกภาพหรือความเป็นหนึ่งอันไม่เปลี่ยนแปลง
 ภาวะแห่งอนันตนิพพานนี่ก็คือภาวะแห่งพรหมันนั่นเอง พรหมันเป็นสิ่งที่อยู่
 เหมือนสรรพสิ่ง แต่ในเวลาเดียวกันก็เป็นมูลภาวะของทุกสิ่ง ทุกสิ่งเกิดขึ้นดำรงอยู่
 และดับสูญไปในสิ่งที่เรียกว่าพรหมัน สสารทั้งปวงเป็นร่างกายของพรหมันและชีวาत्मัน
 หรือตัวตนย่อยทั้งหมดก็อยู่ในฐานะเป็นร่างกายของพรหมันเช่นกัน ส่วนพรหมันเป็น
 วิญญาณ ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งอุคตรภาพ (transcendent) และอันตรภาพ (immanent)
 คือทั้งอยู่เหนือสิ่งทั้งปวงและเป็นสาร์ตละอยู่ภายในสิ่งทั้งปวงด้วย ๑

๓. ปัญหาเรื่องมายาและอภิปา ปรัชญาอุปนิษัทกล่าวว่าโลกนี้มีขึ้นเนื่องมา
 จากมายา (māyā) แคมายาไม่ใช่สิ่งลวงตา (illusion) แต่เป็นอำนาจของ
 พระผู้เป็นเจ้า ในการสร้างโลกพระผู้เป็นเจ้ามีอำนาจนี้ ในบางอุปนิษัทกล่าวว่า

(*avijñapti*) คือความไม่รู้ ฉะนั้น ถ้าเราแปลความมายาเท่ากับอวิชชาเท่ากับมองข้ามความหมายของคำในคัมภีร์เป็นพลังสร้างโลกไป ที่กล่าวว่ามายาเป็นอันเดียวกับอวิชชา ถ้ามองในแง่ของชีวิตมันก็หมายความว่าอวิชชาเป็นสิ่งที่เพิ่มเข้ามาปิดบังทำให้ชีวิตมันไม่รู้จักความเป็นจริงว่า ตนเองกับสิ่งสมบูรณ์คือพรหมนั้น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความไม่รู้นี้ทำให้เราคิดของอยู่ในสังสารวัฏ

๘. ปัญหาเรื่องอันติมสัจ ความจริงสูงสุดหรืออันติมสัจ (*ultimate reality*) ปรัชญาอุปนิษัตยน์ยืนยันว่ามีเพียงหนึ่ง ปรัชญาอุปนิษัตยน์จึงเป็นจิตนิยมแบบเอกภาพ (*idealistic monism*) ความจริงสูงสุดนี้มองไคสองแง่และเรียกชื่อต่างกันออกไป ถ้ามองจากแง่อัตวิสัยหรือในฐานะผู้รู้ เรียกว่าอาตมัน (*Ātman*) ถ้ามองจากแง่วัตถุวิสัยหรือในฐานะสิ่งที่ถูกรู้ก็เรียกว่าพรหมัน (*Brahman*) แต่คำทั้งสองนี้ใช้หมายถึงสิ่งเดียวกันคือ อันติมสัจหรือสิ่งสมบูรณ์ (*the absolute*) สิ่งสมบูรณ์ที่กล่าวถึงในคัมภีร์อุปนิษัตยน์ ส้าแคงตัวเอง เป็นทั้งผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ แต่ในขณะที่เดียวกันมันก็อยู่เหนือทั้งสองอย่าง

ในอุปนิษัตยน์มีคำพูดหรือข้อความที่สำคัญอยู่ประโยคหนึ่ง เรียกว่ามหาวากย หมายถึงคำพูดที่ยิ่งใหญ่หรือสำคัญ ไคแกข้อความว่า "ตัต ตวัม อสิ" (*tat tvam asi*) แปลตามตัวว่าท่านคือสิ่งนั้น (*that art thou*) แปลโดยความว่าอาตมันคือพรหมัน ข้อความนี้แสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอาตมันย่อยหรือชีวิตมันกับอาตมันสากลที่เรียกว่าพรหมันหรือปรมาตมันซึ่ง เป็นอันติมสัจ

มีคำกล่าวแสดงลักษณะของพรหมันอยู่สามคำคือ สัต จิต อานันตะ คำว่าสัต หมายถึงความมีอยู่ของพรหมันซึ่งแสดงให้รู้ว่าพรหมันนั้นเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง คำนี้แสดงภาวีสัย (*existence*) โดยเฉพาะของพรหมัน เมื่อยืนยันว่าพรหมันเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงแล้ว ก็มีปัญหาวามีอยู่ในลักษณะเช่นไร คำว่าจิตเป็นคำคอบของปัญหานี้ คืออธิบายหรือบอก

ให้ทราบว่าพรหมนั้นเมื่ออยู่ในลักษณะที่เป็นจิตบริสุทธิ์ หรือสัมปชัญญะบริสุทธิ์ (pure consciousness) ส่วนคำว่าอาณันตะนั้นแสดงถึงคุณลักษณะของสัมปชัญญะบริสุทธิ์ว่ามีสภาพเป็นความสุขสูงสุดที่เรียกว่านิรามิสสุข (bliss) คำทั้งสามคือ สัก จิต อาณันตะจึง เป็นคำบอกให้ทราบถึงภาวะลักษณะแห่งสิ่งสมบูรณ์คือพรหม

ความนับแห่งคำสอนของอุปนิษิต สิ่งปรากฏอยู่ในโลก ทั้งที่เป็นตัวคนคือ อากัมมันและสิ่งที่ไม่ใช่ตัวคนคืออนากัมมัน ทั้งสองอย่างนี้ล้วนแต่เป็นการสำแดงให้ปรากฏ (manifestation) ของสิ่งสมบูรณ์คือพรหมทั้งสิ้น แต่เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งสมบูรณ์ซึ่ง เป็นตัวคนสากลกับตัวคนย่อยซึ่ง เกิดจากการสำแดง จึงกล่าว ตัวคนสากลจึง เรียกอีกชื่อว่าปรมาत्मัน ส่วนตัวคนย่อยเรียกว่าชีวะत्मัน ตัวคนสากลหรือปรมาत्मันไม่ได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งใด แต่ตัวคนย่อยหรือชีวะत्मันถูกจำกัดด้วยร่างกายมนุษย์แต่ละคนมีชีวะत्मัน เป็นแกนกลางของชีวิต ร่างกายมีการ เปลี่ยนแปรและสลายไปในที่สุด ส่วนชีวะत्मันจะคงสภาพเดิมอยู่ตลอดไปไม่ เปลี่ยนแปลงหรือสลายตามไปด้วย ทั้งนี้ก็โดยที่มันเป็นส่วนหนึ่งแห่งอากัมมันสากลหรือปรมาत्मัน ในเวลาที่คนตายชีวะत्मันจะ ละทิ้งร่าง เก่าแล้วไปอาศัยอยู่ในร่างใหม่ ในฉานโทคยอุปนิษิต ๖.๒.๓ กล่าวว่า

"ซึ่งพระองค์ยืนยันว่า ตัวฉันจะเข้าไปสู่สิ่งทั้งสามนี้ (ความร้อน น้ำ และดิน) ทวยวิญญานแต่ละดวง เหล่านี้ จึงคลี่คลายออกมาเป็นนามรูป"

จากข้อความที่กล่าวมานี้แสดงว่าชีวะत्मันเกิดขึ้นจากการผสมของ ดิน น้ำ ไฟ และ ส่วนหนึ่งแห่งอากัมมันสากล

อุฬารคดีธรรมมหาวิทยาลัย

Deussen, The Philosophy of the Upanishads, Vol. II, (Delhi: Oriental Publishers, 1972), p. 135. "That divinity proposed:- I will now enter into these three divinities (heat water and earth) with this living self, and unfold these name and form."

คามทรศนะของอุปนิษัต มนุษย์ซึ่ง เป็นสิ่งสำแดงแห่งพรหมมี ๔ สถานะคือ สถานะที่กำลังคั่นอยู่ เรียกว่าวิสวะ สถานะแห่งการฝัน เรียกว่าไตรสสะ สถานะแห่งการนอนหลับสนิทที่ปราศจากการฝัน เรียกว่าปราชณะ และสถานะที่สี่ซึ่งชีวาत्मัน เข้าถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมัน ในสถานะที่กำลังคั่นอยู่ ชีวาत्मันถูกจำกัดด้วยร่างกาย พยายามที่เป็นวัตถุ ในสถานะแห่งการฝันมันถูกจำกัดด้วยร่างกายที่ละเอียดคือร่างกายที่ปรากฏในฝัน ในสถานะแห่งการหลับสนิทชีวาत्मันถูกจำกัดด้วยร่างกายที่เป็น เหตุอันใดแก่กรรมซึ่งโคจรท่าไว้ในชีวิตที่แล้วมาสำหรับในสถานะที่สี่นั้น ชีวาत्मันหลุดพ้นจากการถูก จำกัดโดยประการทั้งปวง และบรรลุความเป็นเอกภาพกับพรหมัน ความจำเป็นที่จะต้อง เรียกว่าพรหมันทั้งหมดไป คง เรียกว่าอากัมน์หรือพรหมันซึ่ง เป็นคำสำหรับเรียกสิ่งสมบูรณ์

ในฉานโทคยอุปนิษัตมีบทสนทนาระหว่างอุททาลกะ (Uddālaka) ผู้เป็น บิดากับสเวตเกตุ (Svetaketu) ผู้เป็นบุตรคนหนึ่ง เกี่ยวกับ เรื่องตัวตนหรืออากัมน์ ผู้เป็นบิดากล่าวกับบุตรว่า "แรกเริ่มเดิมทีคงมีแต่สิ่งทีเรียกว่าสัค เพียงอย่าง เดียว ไม่มี สิ่งใดอีกสิ่งทีเรียกว่าสัคนี้คิดหรือตั้ง เจตจำนงว่า ขอให้เราจง เปลี่ยน เป็นสิ่ง มากหลาย ครั้นแล้วสิ่งทีเรียกว่าสัคนั้นก็สำแดงตัวเองออกเป็นโลกทีวิจิตรตระการตา ถูกอนสเวตเกตุ ตัวเจ้าคือสิ่งนั้น"^๑ จากคำกล่าวนี้จะ เห็นว่ามีการ ประสานตัวผู้รู้และสิ่งทีถูกรู้เข้า ด้วยกัน หมายความว่าทั้งผู้รู้และสิ่งทีถูกรู้วาทโดยปรมาตมัยแล้วก็เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน ไม่ได้มีความแตกต่างกันแต่อย่างใดเลย ทั้งนี้เพราะว่าทั้งผู้รู้และสิ่งทีถูกรู้ต่างก็เป็นการ สำแดงให้ปรากฏของสิ่งสมบูรณ์ คือพรหมันทั้งสิ้น เปรียบ เหยี่ยเงินทีมีสองค่านหรือ สองข้าง ค่านหนึ่ง เหมือนกับผู้รู้ ส่วนสิ่งทีถูกรู้ก็เป็นอีกค่านหนึ่ง ทั้งสองค่านเป็น ลักษณะทีเหยี่ยเงินปรากฏให้เห็น และทั้งสองค่านก็เป็นสิ่งสัมพัทธ์ (relative) คือ เป็นสิ่งทีจะก้าวไกลโดยสภาพของคนไม่ไค้ ต้องมีเหยี่ยเงินอยู่ค่านทั้งสองของ เหยี่ยเงิน

Ibid., p. 186. "The existent only, my dear, was this Universe in the beginning, one alone, without a second. It considered: let me be many, let me propagate myself. It created heat etc. that are thou, Svetaketu".

จึงมีอยู่ ในพยานองเดียวกันผู้รู้กับสิ่งถูกรู้ก็เป็นสิ่งสัมพันธ์ จะมีขึ้นไค้ก็เพราะสิ่งที่เรียกว่าพรหมมีอยู่ ฉะนั้น ผู้รู้กับสิ่งถูกรู้จึง เป็นเพียงการสำแดงให้ปรากฏของพรหมนั้น และการปรากฏให้เห็น เป็นตัวผู้รู้และสิ่งถูกรู้ก็ เฉพาะในชั้นสมมติบัญญัติหรือในชั้น โลภียวิสัยเท่านั้น ถ้ามองจากแง่ โลกุตตระ หรือชั้นที่พ้นจากสมมติบัญญัติก็ไม่มีทั้งผู้รู้และสิ่งถูกรู้ มีแต่ความจริงซึ่ง เป็นอันคิมัสัจหรือสิ่งสมบูรณอยู่เพียงสิ่ง เดียว และสิ่งนั้นคือพรหม

ในคัมภีร์ อูpanishadทุกถึงพรหมทั้งสองลักษณะ ลักษณะหนึ่งทุกถึงพรหมในแง่ โลภียะ (egoistic) ซึ่งในแง่นี้พรหมนั้น เป็นสิ่งที่ประกอบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่ทั้งปวง เรียกว่าสฤณะถึงพร้อมด้วยคุณวิเศษทุกอย่าง เรียกว่าสวิเศษะ พรหมนั้นในลักษณะดังกล่าวนี้ เรียกว่าอุปพรหมหรืออิสวร อีกลักษณะหนึ่งทุกถึงพรหมในแง่ โลกุตตระ (aseoegoistic) ในแง่นี้พรหมนั้นก็คือสิ่งสมบูรณที่ปราศจากคุณสมบัตืทั้งปวงหรือนิรฤณะ ปราศจากคุณวิเศษ ทั้งปวงหรือนิรวิเศษะ และไม่อาจใช้คำพูดหรือภาษาพูดบรรยายไค้หรือนิร วเจนิยะ พรหมนั้นในแง่ โลกคตระนี้มีชื่อ เรียกว่าปรพรหม อุปพรหมหรืออิสวร เป็นภาคบุคคลลาธิษฐาน ของสิ่งสมบูรณ เป็นพระผู้เป็นเจ้าที่มีตัวตนหรือรูปร่างอย่างมนุษย์ ส่วนปรพรหมเป็นภาค ธรรมธิษฐานของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งไค้แก่ สิ่งสมบูรณนั้นเอง บรรคาสสารหรือวัตถุที่วากมัน และอุปพรหมหรืออิสวรล้วนแต่ เป็นการสำแดงให้ปรากฏของพรหมหรือสิ่งสมบูรณทั้งสิ้น

ปรัชญาฮินดูถือว่าอุปพรหมหรืออิสวรทรง เป็นผู้สร้าง โลกและทุกสิ่งทุกอย่าง ในโลก สิ่งทั้งปวงที่เกิดขึ้นจากพระองค์ดำรงอยู่ในพระองค์และในที่สุดคืนกลับสู่พระองค์ หมดทุกขอุปนิษัท เรียกวรพระองค์ว่า "ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งสรรพสิ่ง เป็นผู้รู้ทุกสิ่ง เป็น ผู้คุมครองสรรพสิ่งจากภายในและเป็นที่สิ้นสุดแห่งสิ่งทั้งปวง" *

Deussen, The Philosophy of Upanishad, p. 137. "He is the lord of all, he is the knower of all, he is the inner pervader, he is the womb. (source of working and dream experiences) All beings originate in him and enter him."

ในอุปนิษัตถอธิบายว่าการเกิดขึ้นของสรรพสิ่งจากอปรพรหมนั้นเหมือนการเกิดขึ้นของประกายไฟที่เกิดจากกองไฟ เหมือนการเกิดขึ้นของเครื่องปั้นดินเผาที่เกิดจากดินเหนียว เหมือนการเกิดขึ้นของเส้นผมจากร่างกาย เหมือนการเกิดขึ้นของเสียงดนตรีจากเครื่องดนตรี ฉะนั้น เมื่อเรารู้จักดินเหนียวแล้ว เครื่องปั้นที่ทำจากดินเหนียวเราก็พลอยรู้จักไปทั่วฉนั้น เมื่อเรารู้จักพรหมแล้ว สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากพรหมเราก็พลอยรู้จักไปทั่วฉนั้น สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเพียงนามรูปที่ปรากฏขึ้นมาจากพรหม สิ่งเหล่านั้นจึงเป็นเพียงปรากฏการณ์ของพรหม ไม่ใช่สิ่งแท้จริง เพราะสิ่งแท้จริงนั้นมีเพียงพรหมเพียงอย่างเดียว ในอุปนิษัตถยังกล่าวว้าธรรมชาติเป็นร่างกายของพรหม ชีวาคมันเป็นวิญญาณของร่างกายมนุษย์ แต่ถ้าวัดถึงความสัมพันธ์ระหว่างชีวาคมันกับพรหมแล้ว ชีวาคมันทั้งปวงกลับเป็นร่างกาย ส่วนพรหมเป็นวิญญาณของชีวาคมันเหล่านั้น

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นลักษณะปัญหา โดยทั่วไปของปรัชญาอุปนิษัตถ เราพอที่จะสังเกตและวิเคราะห์ได้ว่าลักษณะโดยทั่วไปของอุปนิษัตถมีแนว โนมไม่ไปทางจิตนิยมแบบเอกวาท คือเชื่อว่าอันติมัจจุมีเพียงหนึ่งเดียวคือพรหมหรืออาตมัน ซึ่งเป็นมูลการณะของสรรพสิ่ง ฉะนั้น อุปนิษัตถต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะแนวความคิดปลีกย่อยแตกต่างกันออกไป แต่แนวความคิดโดยทั่วไปก็มีแนว โนมคล้ายคลึงกัน เพราะในที่สุดแล้วแนวความคิดก็มุ่งไปสู่อันติมัจจุเช่นเดียวกัน คือพรหมหรืออาตมัน

เรื่องโลก การสร้างโลกและการเกิดขึ้นของโลก

ในสูตรต่าง ๆ ของพาทธารยณะ (Badarayana) กล่าวว้าพรหมเป็น "จันมะ-อาทิ อัสยะ ยตะ'อิติ" ° (jama-ādi asya yata' iti) คือ

เป็นผู้ให้กำเนิดหรือ เป็นต้นกำเนิดของทุกสิ่ง คือ เป็นทั้งต้นกำเนิด ทามกลาง และเป็น
 จุจรมของจักรวาล คำกล่าวนี้มีอีกกล่าวอยู่ในโคศคิริยอุปนิษัตถ์ว่า " เป็นความจริงที่เกี่ยว
 ที่สรรพสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น มีชีวิตอยู่ และตายไปในที่สุด ซึ่งท่านต้องรู้ว่าพรหมันเป็น
 ต้นกำเนิด" * แต่อย่างไรก็ตามในคัมภีร์อุปนิษัตถ์อีกกล่าวถึงว่าพรหมัน เป็นต้นกำเนิด
 เป็นทามกลางและเป็น เมืองปลายของจักรวาล แต่เป็นต้นกำเนิด เป็นทามกลางและ
 เป็น เมืองปลายของสัตว์แต่ละสัตว์ (individual beings) ในฉานโทคยอุปนิษัต
 ๓.๑๔.๑. ตามที่คังกรจารย์กล่าวไว้ว่า "แน่นอนที่เชื่อว่าจักรวาลคือพรหมัน และ
 เป็นสิ่งที่ควรนับถือ เช่นเดียวกับ คัจฉลาน ^๒ (Tajjalān) คำว่า "คัจฉลาน
 เป็นชื่อที่ค่อนข้างลึกลับใช้ เรียกจักรวาลว่า เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมัน

ในฉานโทคยอุปนิษัต ๓.๑๔.๑. มีกล่าวอีกว่า

จากพรหมันนี้ก็วิวัฒนาการ เป็นไฟ เป็นน้ำ และเป็นดิน แล้วจักรวาล
 ก็เกิดขึ้น ซึ่งเรียกว่า คัจ-ชะ (taj-ja), ในทางกลับกันเมื่อเกิดขึ้น
 ก็ยอมกับหายไปสู่อพรหมัน มันซึมซาบเขาไปสู่สาร์ตณะของพรหมัน และใน
 ที่สุดก็เป็นพรหมัน โภยเริ่มแรกจักรวาลหายใจ มีชีวิตอยู่และเคลื่อนที่ไป
 สำหรับอคือ ปัจจุบันและอนาคตก็ไม่มีความแตกต่างโดยสาร์ตณะแห่งพรหมัน

---

* Ibid., "That in truth out of which these creatures
 arise, whereby they having arisen live, and into which they at
 death return again, that seek thou to know, that is Brahman."

๒

Ibid., "Assuredly this universe is Brahman; it
 should be worshipped in silence as Tajjalān."

ไม่มีสิ่งใดอยู่ข้างนอกหรือข้างหลังเวลานี้" จะเห็นได้ว่าคัมภีร์กรจารย์พยายามอธิบายคำว่า "ทัชชลาณ" (tajjalān) เป็นคำสรูปคุณลักษณะสามประการของพรหมนั้นว่า เป็นผู้สร้าง ผู้พิทักษ์ และผู้ทำลายจักรวาล ทรรศนะที่ว่าพรหมนั้นเป็นผู้สร้างจักรวาลนั้นมีปรากฏอยู่ในพระเวท ซึ่งจะบรรยายถึงพรหมในสามลักษณะคือในลักษณะแห่งกฎดั้งเดิม ในแง่ของการสร้างวัตถุภายนอก และในแง่ที่เป็นปฐมธาตุของสรรพสิ่ง (the original principle, creates matter out of itself, as first-born enters it)

ในอุคเวททางตอนนอกเราว่า พรหมนั้นหรืออาत्मันเป็นต้นกำเนิดของจักรวาล แต่ปัญหาคือเกิดขึ้นเมื่อพระเวทและอุปนิษัตถ์ถือว่าพรหมนั้นหรืออาत्मันเป็นสิ่งแท้จริงเพียงสิ่งเดียว ฉะนั้น การยืนยันถึงความมีอยู่ของจักรวาลที่แท้จริงจึงเป็นไปได้ จากจุดนี้พระเวทไม่ได้ออกอะไรไว้กระจางซัด และไม่ได้อธิบายว่าเหตุใดพระปชามตีจึงต้องสร้างโลกหรือจักรวาลขึ้นมา อุปนิษัตถ์ต่าง ๆ พยายามแก้ปัญหานี้ต่อมาโดยอธิบายว่า พรหมนั้นกับจักรวาลนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อุปนิษัตถ์ในยุคต่อ ๆ มาพยายามอธิบายถึง

Ibid., p. 180 "From this (tat) Brahman by development into fire, water, earth, etc. the universe has arisen (jan); therefore it is called taj-ja. So on the reverse path to that by which it has arisen it disappears (li) into the very same Brahman, it is absorbed into his essence; therefore is called tal-la. And in the same way finally it is Brahman in whom the universe at the time of its origin breathes (an), lives and moves; Therefore in the three periods (past, present and future) it is not distinct from the essential Brahman since there is nothing which lies outside of and beyond these."

ความสัมพันธ์ระหว่างพรหมันและโลกว่า พรหมันเป็นสาเหตุแรก จักรวาลหรือโลกเป็นผลเกิดจากการสร้างสรรค์ของพรหมัน เป็นไปไคที่จะสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่ออธิบายว่า โลกเป็นผลจากพรหมันนั้นอย่างไร และอธิบายว่าพรหมันนั้นคือวิญญาณโลก และเชื่อว่าคัมภีร์คฤงนั้นเกิดจากการสร้างสรรค์ของพรหมันด้วย และเป็นไปไคที่ผู้เขียนคัมภีร์อุปนิษัตที่มีพื้นฐานความคติอยู่บนทรรศนะทางจิตนิยมจะขยายและพัฒนาความคติจากถุกเวทที่ว่า "พรหมันเป็นหลักคั้งเคิม (the first principle) เป็นผู้สร้างวัตถุภายนอก (creates the material universe) และเป็นปฐมธาตุของสรรพสิ่ง (and then as first-born enters into it)"^๑ คั้งนั้น เมื่อมาถึงนักปรัชญาสมัยเวทาคะ ไคแก้พาทรายณะ เคาทปาทะ และคั้งกระก็จะกล่าวถึงการสร้างโลก โดยไมถ้อว่าโลกเป็นสิ่งที่ไมแท้จริงโดยสิ้นเชิง แต่ที่ปฏิเสธการมีอยู่ของโลกนั้น ต้องการเพียงแนให้เห็นว่าโลกไมใช่สิ่งแท้จริงอันคิมะ แต่เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏให้เห็นว่ามีอยู่ค้วยอำนาจแห่งมายาเท่านั้น มีค้อมีอยู่ชิวันรันคร์ เช่นพรหมัน

อุปนิษัตค่าง ๆ ถ้อว่าพรหมันหรืออาคมันเป็นเรื่องจริงแต่เพียงสิ่งเดียว ส่วนการมีอยู่ของโลกนั้นค้อธิบายไว้คั้งนี้ จากพทพทวารัตถยกอุปนิษัต ๑.๔.๗ ถ้อว่า

"จักรวาลคองนี้ยังไมมี มันค้อยกค้คลายมาจากอาคมันเป็นรูปร่างขึ้นมา ซึ่งอาคมันก็แบ่งค้วเองเข้าไปแฝงอยู่ค้วย เสมือนกับมีคั้งแฝงอยู่ในค้ค หรือเหมือนไฟที่แฝงอยู่ในไม"^๒

^๑ Ibid., p. 184.

^๒ Ibid., p. 185. "The universe before us was once not unfolded; it was then unfolded in name and form;...that ataman has entered into it up to the finger-tips, as a knife is hidden in a sheath, the all-sustaining (fire) in the fire-preserving (wood)."

จากฉานโตคยอุปนิษัต ๖.๒.๓ กล่าววา

ทานุญเจริณฺมียูเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น ในตอนเริ่มแรกมีเพียงหนึ่ง
ไม่มีสอง สิ่งนั้นกล่าววาเราจะปรากฏเป็นสิ่งมากมาย เพื่อตัวเราจะไค
เป็นที่รู้จักทั่วไป จากนั้น สิ่งนั้นจึงสร้างความร้อนขึ้นมา จากความร้อน
ก็มีน้ำ จากนั้นก็มีอาหาร แล้วสิ่งอันเป็นที่พบนั้นกล่าววาเราจะแฝงเขา
ไปอยู่ในทั้งสามสิ่งนี้ (ความร้อน, น้ำ, อาหาร) เป็นวิญญานแต่ละดวง
(วิญญานของปัจเจกบุคคล) และในที่สุดก็คลี่คลายออกมาเป็นนามรูป ๑

จากโตคติริยอุปนิษัต ๒.๖ กล่าววา

เขา (อาตมานุ) ตั้งความปรารถนาวาเราจะปรากฏเป็นสิ่งมากมาย
จะทำให้ตัวเราเป็นที่รู้จักทั่วไป ดังนั้น เขาจึงไคบำเพ็ญตะบะ หลังจากไค
บำเพ็ญตะบะเสร็จสิ้นแล้ว เขาจึงสร้างสุกัลจักรวาลขึ้นมา เมื่อไคสร้าง
จักรวาลขึ้นมาแล้ว เขาก็แฝงเขาไปอยู่ในจักรวาลที่เขาไคสร้างขึ้นมาั้น" ๒

Ibid., p. 185. "Alone existing, my dear sir, was this
in the beginning, one only without a second... It proposed:-
I will become many, will propagate myself; thereupon it created
the heat." From heat water proceeds, from water food (the earth).
"that divinity proposed:-
I will now enter into these three divinities (heat water and food)
with this living self (the individual soul), and unfold thence
name and form."

Ibid., "He (the ataman) desired:- I will become many,
will propagate myself. Accordingly he practiced self-mortification.
After having practiced self-mortification he created the entire
universe, whatever exists. After having created it, he entered
into it."

จากโอตเรยอุปนิษัท ๑.๑ กล่าวว่า "...ในปฐมกาลมีแต่อาคัมน์เท่านั้น ไม่มีสิ่งอื่นใดให้มองเห็น เขาจึงครุ่นคิดคำนึงว่า ฉันจะสร้างโลกทั้งหลายขึ้น กังนั้น เขาจึงสร้างโลกเหล่านี้ขึ้นมา สร้างมหาสมุทร บรรยากาศ ความตาย และแม่น้ำ" และในโอตเรยอุปนิษัท ๑.๓.๑๑ มีข้อความว่า "...เขาครุ่นคิดว่า ร่างกายของมนุษย์ จะอยู่แยกออกไปจากตัวฉันได้อย่างไร ครั้นแล้วเขาก็ครุ่นคิดคำนึงต่อไปว่า ฉันจะเข้าไปอยู่ภายในสิ่งนี้ได้โดยทางใด...กันั้น เขาจึงทำกระหม่อมให้แยกออกเป็นช่อง แล้วเข้าไปสู่ภายในทางช่องนี้" ๑

จากข้อความที่ยกมานี้จะเห็นว่า ในพุทธทศวรรษกอุปนิษัท ๑.๔.๗ ได้พัฒนาความคิดในเรื่องการสร้างโลกมาน้อยที่สุด ในฉานโทคยอุปนิษัท ๖.๒,๓ ได้อธิบายรายละเอียดในการสร้างโลก โดยกล่าวถึงธาตุทั้งสามคือ ความร้อน น้ำ และอาหาร ในโตคทริยอุปนิษัท ๒.๖ กล่าวถึงจักรวาลที่เกิดจากอาคัมน์ และในโอตเรยอุปนิษัท ๑.๓.๑๑ กล่าวถึงการที่อาคัมน์เข้าไปอยู่ในชีวะ ที่กล่าวมานี้ทำให้สังเกตเห็นว่า โอตเรยอุปนิษัทตอนนี้เป็นตอนที่พัฒนาขึ้นหลังสุด

Ibid., pp. 185 - 186. "In the beginning this universe was the ataman alone; there was nothing else there to strike the eye. He deliberated:- I will created worlds; accordingly he created these worlds, the ocean, atmosphere, death, the waters." Further in 1.3.11:- "He deliberated:- How can this (human frame) exist apart from me ? And he deliberated:- In what way shall I enter into it? ...accordingling he split open the crown of the head, and entered by this door."

การสร้างโลกในลักษณะอนินทรีย์ธรรมชาติ (The Creation of Inorganic Nature)

ในคัมภีร์อุปนิษัตทั้งอินทรีย์และอนินทรีย์ธรรมชาติ ล้วนออกมาจากอากัมน์ทั้งสิ้น แต่การเกิดขึ้นของทั้งสองลักษณะนี้แตกต่างกัน อนินทรีย์ธรรมชาติทุกอย่างได้แก่ พืช สัตว์ มนุษย์และเทพเจ้าเกิดขึ้นมาล้วนแต่มีวิญญูณทั้งสิ้น และมีอากัมน์เป็นสารัตถะ ส่วนอนินทรีย์ธรรมชาติได้แก่ธาตุทั้งหลายนั้น แม้จะอยู่ภายใต้การปกครองของพรหมัน และอยู่ภายใต้อำนาจของเทพเจ้าแต่ละองค์ แต่ก็ไม่ใช่เป็นสิ่งที่วิญญูณอย่างพืชและสัตว์ เป็นเพียงชั้นตอนที่พรหมันสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นที่อาศัยของบรรทวิญญูณทั้งหลาย °

คัมภีร์พระเวทและอุปนิษัตได้บรรยายการสร้างโลกในลักษณะอนินทรีย์ ธรรมชาติเป็นไปในทำนองเรื่องดึกดำ ซึ่งปรากฏในอุปนิษัตต่าง ๆ เช่นในฉานโท-คยอุปนิษัต ๓.๑๘ กล่าวว่

ก่อนการเริ่มของจักรวาลัน ล้วนมีแต่ความว่างเปล่า
จากความว่างเปล่านั้นก็มีสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น
แล้วไซ้ก็ปรากฏขึ้นมา
มันมีอยู่อย่างนั้นตลอดไป
หลังจากนั้นมันคอบ ๆ ปรึแยกออกมา
เปลือกที่แยกออกมาเป็นสองส่วน
ส่วนหนึ่งเป็นเงิน ส่วนหนึ่งเป็นทอง
ส่วนที่เป็นเงินก็คือโลก
ส่วนที่เป็นทองก็คือสวรรค์. ๒

° Ibid., p. 186.

๒ Ibid., p. 187. "This universe was in the beginning not-being; this (not-being) was being. It arose. Then an egg was evolved. It lay there a whole year long. Thereafter it split open; the two halves of the shell were, the one of silver, the other of gold; the silver half is this earth, the golden is yonder heaven."

ส่วนในโอคเรอบุณินัทไกกล่าวถึงการสร้างโลกว่า

ในปฐมกาล มีอาคมันอยู่แค่เพียงลำพัง ไม่มีสิ่งใดปรากฏให้เห็นเลย... เขาจึงครุ่นคิดคำนึงว่า ฉันจะสร้างโลกเหล่านี้ สร้างมหาสมุทร สร้างรังไข่ต่าง ๆ สร้างความตาย สร้างน้ำ มหาสมุทรนั้นอยู่ถัดไปจากสวรรค์ สวรรค์เป็นพื้นรองรับสิ่งเหล่านี้ บรรยากาศก็อยู่ข้าง ๆ ความตายก็คือดิน และน้ำอยู่ตรงกลางสุด... และเขายังกล่าววว่า, เมื่อฉันสร้างโลกเหล่านี้แล้วก็ต้องสร้างผู้คุ้มครองโลกเหล่านี้ และใครสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นจากธาตุน้ำ °

จะเห็นว่าความคิดเรื่องน้ำเป็นปฐมธาตุนั้นมีปรากฏชัดในโอคเรอบุณินัท ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จากอุปนิษัตอื่น เช่น เกษัตกิอุปนิษัต ๑.๗ ซึ่งพรหมณ์ได้กล่าวแก่วิษณุวานที่ผู้คนเองว่า เหมือนกับพรหมณ์ว่า "แต่เดิมน้ำเป็นจักรวาลของฉัน แต่มันเป็นสิ่งของ ๆ ทาน" ๒ และในฉานโทคยอุปนิษัต ๗.๑๐.๑ กล่าวว่า "ดิน อากาศ สวรรค์ ภูเขา เทพเจ้าและมนุษย์ สัตว์เลี้ยงและนก ผักและต้นไม้ ทั้งแต่สัตว์ป่าลงมาถึงพวกหนอน

° Ibid., pp. 188 - 191. "In the beginning the ataman alone was this universe; there was nothing else all to meet the eye... He deliberated: I will creat worlds, the ocean, the realms of light, death, the waters. That is the ocean, beyond the heaven; the heaven is its floor. The stmosphere is the realms of light. Death is the earth. The waters are whatever is beneath it...He said," I have created the worlds; let me create the rulers (protectors) of the worlds. From the waters (elements) he created a form and made it concrete." ๒

Ibid., p. 190 "The primeval waters in truth are my universe (as hiranyagarbha), and it is thine."

แมลงวันและมดมิใช่สิ่งอื่นใด ล้วนแต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของน้ำทั้งสิ้น" *

จากข้อความที่ยกมานี้ทำให้ได้ความคิดว่า อุนินิษทุคตน์ ๆ คงจะสืบแนวความคิดมาจากยุคเวลาที่ถือว่าน้ำเป็นธาตุแรกที่มีอยู่ และจากน้ำนี้เองที่อากาศมันได้สร้างจักรวาลขึ้น แม้แต่ปุระจะก็เกิดจากน้ำ จากความคิดเรื่องธาตุแรกคือน้ำนี้ อุนินิษทุคตน์ได้พัฒนาไปเรื่อย ๆ ในอุนินิษทุคตอ ๆ นามักจะพบว่ามีการกล่าวถึงธาตุต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมาเป็นสามชนิด ในฉานโทคยอุนินิษทุคตน์ กล่าวถึงธาตุสามชนิดคือ ความร้อน น้ำ และอาหาร แต่น้ำมิใช่เป็นปฐมธาตุอีกต่อไป แต่กลายเป็นความร้อน

จากความคิดเรื่องธาตุทั้ง ๓ นี้ก็พัฒนาไปถึงธาตุทั้ง ๕ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในอุนินิษทุคตน์ และกลายเป็นความคิดที่ดูมากกับปรัชญาอินเดีย และเมื่อปรัชญาอุนินิษทุคตน์พัฒนาไปเป็นปรัชญาแบบต่าง ๆ ทั้ง ๖ ระบบก็จะมีกล่าวถึงธาตุทั้ง ๕ นี้ในฐานะเป็นสารัตถะพื้นฐาน (primary substance) อุนินิษทุคตน์ต่าง ๆ ที่กล่าวถึงธาตุทั้ง ๕ ได้แก่ปรัศนอุนินิษทุคตน์ ไคศิริยอุนินิษทุคตน์ พุทธทวารัตถยอุนินิษทุคตน์ และฉานโทคยอุนินิษทุคตน์ ในยุคหลัง ๆ เป็นต้น

ปรัศนอุนินิษทุคตน์ สันนิษฐานว่ากล่าวถึงธาตุทั้ง ๕ ไว้เป็นครั้งแรก คือได้กล่าวแยกไว้ว่า "ธาตุดินและสารัตถะของธาตุดิน ธาตุน้ำและสารัตถะของธาตุน้ำ ความร้อนและสารัตถะของความร้อน ลมและสารัตถะของลม อากาศและสารัตถะของ

---

* Ibid. "This earth, the air, the heavens, the mountains, gods and men, domestic animals and birds, vegetables and trees, wild creatures down to worms, flies and ants, are nothing but this water under solid conditions, they are all nothing but this water under solid conditions."

อากาศ"^๑ ส่วนในไตรคิริยอุปนิษัต ๒.๑ ในพจนานุกรมยักอุปนิษัต ๔.๔.๕ และใน
ฉานโทคยอุปนิษัต ๖.๒ สรุปได้ว่า "จากอากาศมันอากาศหรืออวกาศก็เกิดขึ้นจาก
อากาศลมก็เกิดขึ้น จากลมไฟก็เกิดขึ้น จากไฟน้ำก็เกิดขึ้น และจากน้ำดินก็เกิดขึ้น"^๒

จะเห็นว่าความคิดเรื่องน้ำเป็นปฐมธาตุที่ปรากฏในพระเวทและอุปนิษัตยุค
ต้น ๆ นั้น ตรงกับความคิดของนักปรัชญากรีกในยุคต้น ๆ เช่นธาเลสก็บอกว่าน้ำ
เป็นปฐมธาตุ ครั้นมาถึงปรัชญากรีกในสมัยเพลโตและอริสโตเติลกล่าวว่าว่ามีธาตุทั้ง ๕
คือ อากาศ ลม ไฟ น้ำ และดิน ซึ่งตรงกับความคิดของอุปนิษัตในยุคต่อ ๆ มา แต่
ลำดับของธาตุทั้ง ๕ ในอุปนิษัตต่างกันเล็กน้อย ตรงที่นักปรัชญากรีกถือว่า ไฟเกิดหลัง
จากเกิดอวกาศแต่เกิดก่อนลม แต่นักปรัชญาอินเดียถือว่า ลมเกิดหลังอากาศและเกิด
ก่อนไฟ

การสร้างโลกในลักษณะของอินทรีย์ธรรมชาติ (The Creation of Organic Nature)

โดยทั่วไปแล้วเรื่องการสร้างโลกนี้ซัดกับปรัชญาอินเดียที่ถือว่าสิ่งที่แท้จริง
มีเพียงสิ่งเดียวคืออากัมหรือพรหมัน ซึ่งความซัดแย้งนี้จะถูกขจัดไปในสมัยหลัง แต่ใน
ตอนต้น ๆ ปรัชญาอุปนิษัตทุกอุปนิษัตพูดถึงการสร้างโลกและการสร้างอินทรีย์ธรรมชาติ

^๑ Ibid., pp. 192 - 193. "The earth and the earth-substance, the water and the water-substance heat and the heat-substance, the wind and the wind-substance, the ether and the ether-substance."

^๒ Ibid., p. 194. "From this ataman, in truth, has the ether (space) arisen, from the ether the wind, from the wind the fire, from the fire the water, from the water the earth."

โดยกล่าวว่าอากัณเฑาะว์สร้างอินทรีย์ธรรมชาติก่อน ไก่แก่ๆต่างๆ แล้วให้ชีวาอากัณเฑาะว์เข้าไปอยู่ในอินทรีย์เหล่านั้นประดุจ เป็นวิญญาณของมัน แล้วจึงเกิดเป็นอินทรีย์ขึ้นมา ในอุปนิษัตทางอุปนิษัตกล่าวว่า พรหมันสร้างอินทรีย์เสมือนเป็นป้อมปราการ (puras) และเข้าไปอยู่ในสิ่งนั้นเสมือน เป็นพล เมืองหรือวิญญาณ (purusha) ทั้งในพฤททาร์ณยกอุปนิษัต ๒.๕.๑๘ กล่าวว่า "เขาสร้างสัตว์สองเท้าซึ่งเปรียบเสมือนป้อมปราการ เขาสร้างสัตว์สี่เท้าซึ่งเปรียบเสมือนป้อมปราการด้วย ภายในป้อมปราการ เขาเข้าไปอยู่เปรียบเสมือนนก และภายในป้อมปราการนั้นก็เปรียบเสมือนประชาชน" °

ดังนั้น สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ อันได้แก่พืช สัตว์ มนุษย์และเทพก็เกิดขึ้นในลักษณะนี้คือพรหมันเข้าไปอยู่ในสภาพของวิญญาณแต่ละดวง (individual soul) ในโอตเรยอุปนิษัตกล่าวถึงสิ่งมีชีวิตทุกสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นว่าเป็นพรหมัน โดยเฉพาะในโอตเรยอุปนิษัต ๓.๓ กล่าวว่า

นี่คือพรหมัน นี่คือพระอินทร์ นี่คือพระประชาบดี นี่คือเทพเจ้า
หึ่งปวง มีธาตุทั้ง ๕, คือ ดิน, ลม, อวกาศ, น้ำและแสงสว่าง มันเป็น
สิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ และสิ่งอื่น ๆ ที่เหมือนกับสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ เป็นผลของ
สิ่งนี้และสิ่งอื่น ๆ เป็นสิ่งซึ่งเกิดมาจากไซ จากกรรมวารคา จาก
ความชื้น หรือจากหนอ เป็นมา วัวควาย มนุษย์ ช่าง

° Ibid., p. 196. "As citadels he created the bipeds,

As citadels the quadrupeds also; Into the citadels he entered
as a bird, Into the citadels as citizen."

ทุกสิ่งที่มีชีวิตอยู่ ทุกสิ่งที่เดิน ทุกสิ่งที่บิน และทุกสิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้" *

จะเห็นว่าในตอนนี้อยู่ในอุปนิษัตที่กล่าวถึงกัรแบ่งประเภทของสิ่งมีชีวิตออกเป็น ๓ ประเภท ซึ่งปรากฏในฉานโทคยอุปนิษัต ๖.๓.๑ คือ "สิ่งมีชีวิตที่เกิดมาจากไข่ ที่เกิดออกมาเป็นสัตว์ และที่เกิดมาจากจุลินทรีย์" ^๒ และต่อมาได้เพิ่มเข้ามาอีกประเภทหนึ่ง คือประเภทที่มาจากแมลงค่าง ๆ ทุกสิ่งที่กล่าวนั้นล้วนแต่มีพรหมันเข้าไปอยู่ด้วยทั้งสิ้น พรหมันจึงถูกเรียกว่า เป็นสามัญ (saman)

ในพจนานุกรมอุปนิษัต ๑.๔.๓ - ๔ กล่าวถึงต้นกำเนิดของมนุษย์และสัตว์ไว้ค่อนข้างลึกลับ คืออาตมันในตอนเริ่มแรกไม่ได้เป็นเพศชายหรือเพศหญิง และไม่สามารถแยกออกได้ว่าเป็นเพศใด กล่าวถึงอาตมันในรูปของบุคคล คือในรูปของพระปชาบดีหรือปุรุชะในตอนเริ่มแรกโลกมีแค่เพียงอาตมันเท่านั้น คืออยู่ในรูปของพระปชาบดี พระปชาบดีนี้มองไปรอบ ๆ ไม่เห็นอะไรนอกจากตัวเขาเอง เขาจึงกล่าวเป็นคำแรกว่า ฉันมีอยู่ (I am) ดังนั้น คำว่าฉันจึงเกิดขึ้น ปุรุชะรู้สึกกลัวและอยากมีเพื่อน ครั้นแล้วความกลัวก็ไต่ปลาสนาการไปเมื่อได้ประจักษ์ว่า เนื่องจากเขาอยู่

---

* Ibid., p. 196. "This is Brahman, this is Indra, this is Prajapati, this is all the gods; it is the five elements, earth, wind, ether, water, lights; it the ting living creatures, and whatever is similar to them; it is the seed of one and another kind; it is that which is born of an egg or the mother's womb, of sweat or from a shoot; it is horse, cattle, men, elephants, all that lives, all that walks or flies, all that is motionless."

^๒ Ibid., "born from the egg, born alive, and born from the germ,"

คนเกี่ยวไม่มีอะไรที่จะต้องกลัว นอกจากนั้นความปรารถนาที่จะมีเพื่อนของ เขาก็ได้รับการสนองตอบ เมื่อเขาแบ่งตัวเองออกเป็นสองส่วน เป็นหญิงและชาย จากนั้นก็มีสามีและภรรยา จากการรวมกันของคนทั้งสองคน เผ่าพันธุ์ของมนุษยชาติก็ถูกสร้างขึ้น

ในลำดับแห่งการ เปลี่ยนแปรของมนุษย์คนแรกไปเป็นสัตว์ต่าง ๆ นั้นมีดังนี้
 ปรยาคึกว่า เขาจะมาอยู่ร่วมกับฉันได้อย่างไร หลังจากเขาสร้างตัวของฉันขึ้นมา จากตัวของ เขาเอง กังนั้น ฉันจะซ่อนตัวเองเสียดีกว่า จากนั้นเขาก็แปลงกาย เป็นวัวตัวเมีย สามีก็แปลงกายเป็นวัวตัวผู้อยู่ด้วยกันอีก บรรดาเผ่าพันธุ์ของวัวก็เกิดขึ้น จากนั้นก็แปลงกายเป็นลาตัวเมีย... แกะ... แพะ... สามีก็แปลงตัวตามเป็นลา แกะ แพะ ตัวผู้และอยู่ด้วยกัน กังนั้น ค่ายวิชนีเขาจึงได้สร้างสิ่งที่เป็นคู่ขึ้นมา จนกระทั่งถึงพวกนก บรรดาสัตว์ต่าง ๆ จึง เกิดจากพระปราบคั้นนั้นเอง สำหรับเทพต่าง ๆ พระปราบคั้นก็ได้สร้างขึ้นมา นับเป็นการสร้างสรรค์ที่สูงสุดของพรหม เพราะเขาได้สร้างบรรดา เทพเจ้าเหล่านั้นให้สูงกว่าตัวเขาเอง ตัวเขาเองเป็นสิ่งมดตะ เพราะว่าเขาได้ แบ่งตัวตัวเองมาเป็นมนุษย์แล้ว แต่เขาได้สร้างสิ่งที่เป็นอมตะขึ้น คือบรรดาเทพเจ้าต่าง ๆ กังนั้น เทพเจ้าจึงสูงส่งกว่าเขา และการสร้างเทพเจ้าจึง เป็นการสร้างที่สูงสุดของเขา

ความสัมพันธ์ระหว่างโลกและพรหมัน

ความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับพรหมันมี ๓ ลักษณะคือ

๑. พรหมันในฐานะเป็นผู้สร้างโลกและเป็นวิญญาณโลก
๒. พรหมันในฐานะเป็นผู้คุ้มครองโลกหรือ เป็นผู้ปกครองโลก
๓. พรหมันในฐานะเป็นผู้ทำลายโลก

ความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับเทพวราหะ ๒๕

ลักษณะแรก พรหมันในฐานะผู้สร้างโลกและเป็นวิญญาณโลก ในตอนแรก ตามทรรศนะของอุปนิษัทไทกกล่าวถึงพรหมันสร้างโลก โดยสร้างธาตุทั้ง ๕ ขึ้น แล้วจึงสร้างสิ่งมีชีวิตขึ้นโดยแบ่งตัวเอง เข้าไป เป็นวิญญาณแต่ละดวงอยู่ในร่างกายแต่ละร่าง ในกรณีนี้พรหมันจึง เป็นเสมือนวิญญาณโลกที่ เชื่อมระหว่าง วิญญาณแต่ละดวงกับร่างกายแต่ละร่าง เข้าด้วยกัน ในที่นี้เราจะต้องแยกแยะระหว่างพรหมันที่เป็นผู้สร้างซึ่งเป็นหลักการแรก และพรหมันที่เป็นบุคคลหรือปุรุषะ หรือที่ปรากฏในพระเวทและในหลาย ๆ อุปนิษัทว่า หิรัณยครภ (Hiranyagarbha) ซึ่งกล่าวว่าเกิดจากธาตุแรกในโลกคือ น้ำ ซึ่งพรหมันที่เป็นหลักแรก (first principle) เป็นผู้สร้างน้ำขึ้นมาก่อน แล้วพรหมันที่เป็นบุคคลจึงเกิดจากน้ำอีกทีหนึ่ง ในอุปนิษัทต่าง ๆ เรียกพรหมันนี้ว่า พระปชาบดี และพระปชาบดีนี้เองที่สร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา พระปชาบดีจึงได้ชื่อว่า เป็นผู้สร้างกาย ในอุปนิษัททุกคน ๆ กล่าวถึงพรหมันทั้งสองนี้โดยไม่ได้อธิบายอะไรไว้มากมายนัก แต่อุปนิษัทในบุคคลหลัง เช่นฉานโทคยอุปนิษัท ๓.๑๑.๘ และในฉานโทคยอุปนิษัท ๘.๑๕ และในพุทธอุปนิษัทเริ่มกล่าวถึงพรหมันที่เป็นบุคคล ว่าเป็นการปรากฏของพรหมันผู้สร้าง เพื่อคึกคอกกับมนุษย์

หิรัณยครภนี้เองที่เป็นเสมือนสามัญสำนึกของอัครตา (self conscious of all) เป็นวิญญาณแห่งจักรวาลหรือโลก (the soul of the universe) ซึ่งในกรอุปนินัยเรียกว่ามหันอาตมา (mahān ātmā) ในเสวตาสวตฺร เรียกว่ามหันปุรุषะ (mahān puruṣa) ในปรัชญาสาขชยะเรียกว่าปัญญาแห่งจักรวาล (cosmical intellect)^๑

ลักษณะที่สอง พรหมันในฐานะเป็นผู้คุ้มครองโลกหรือเป็นผู้ปกครองโลก ในพจนทวารัตนยอุปนิษัท ๘.๘.๒๒ และในเกาะนิกอุปนิษัท ๓.๘ กล่าวว่า "เขา เป็นผู้ปกป้อง

จักรวาล เขาเป็นผู้คุ้มครองจักรวาล" ๑

ข้อความนี้หมายความว่า อาตมัมเป็นผู้คุ้มครองโลก รักษาทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ภายในสภาพเดียวกับเขา และอีกอย่างหมายถึงอาตมัมเป็นผู้ปกครองโลก เป็นผู้กำหนดให้สิ่งที่เขาสร้างขึ้นนั้นกระทำกรรม สำหรับอาตมัมหรือพรหมันต์เป็นผู้คุ้มครองโลก หมายถึงพรหมันต์ที่เป็นตัวบุคคล (personal god) เมื่อพรหมันต์ที่เป็นบุคคลหรือพระปะชาบดี เป็นผู้เปลี่ยนแปลงตัวเองไปเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ก็หมายความว่าตัวเขาคือทุกสิ่งทุกอย่าง และทุกอย่างก็คือตัวเขา ดังนั้น เขาจึงเป็นผู้คุ้มครองรักษาทุกอย่างเช่นเดียวกับคุ้มครองรักษาตัวเอง ความคิดในอุปนิษัตตอนนี้ รามานุจนำไปพัฒนาเป็นลัทธิวิศิษฏา-ไหวศ เวทานตะในภายหลัง ในกรูอุปนิษัต ๕.๑๓ กล่าวถึงพรหมันในฐานะที่เป็นผู้คุ้มครองโลกดังนี้

เขาซึ่งเป็นสิ่งนิรันดรเป็นผู้สร้างสิ่งที่มีอยู่ชั่วคราว (โลก)

ตัวเขาเองเป็นนิรามิสสุขเป็นวิญญานโลกซึ่งสร้างวิญญานแต่ละดวง.

เป็นหนึ่งที่น่าทึ่งเป็นสิ่งมากมาย

เขาเป็นผู้ที่มั่นคงมองเห็นว่าเป็นสิ่งที่อาศัยอยู่ในตัวเอง

เขาเพียงผู้เดียวไม่มีใครอื่นที่จะมีความสงบนนิรันดร ๒

๑ Ibid., p. 206, "He is the protector of the universe, he is the ruler of the universe,"

๒ Ibid., p. 212.

"He who as the eternal creates the temporal,
Himself pure bliss, as spirit creates spirits, as one the
many, He who, the wise, see them dwell in himself,
He alone and no other has eternal peace."

ในบางครั้งอุปนิษัทกล่าวว่าอาตมัมเป็นผู้ปกครองโลก โดยกำหนดให้ทุกชีวิต
กระทำกรรม โดยตัวเองเป็นเสมือนสิ่งแนะนำภายใน (inner guide) ดังที่ใน
พจนานุกรมอุปนิษัท ๓.๗.๓ กล่าววา

- เขาผู้ซึ่งอาศัยอยู่บนโลก แต่ก็แตกต่างจากโลก
- เป็นผู้ซึ่งโลกไม่รู้จัก แต่โลกก็เป็นร่างกายของเขา
- เป็นผู้ปกครองโลกจากภายใน
- เป็นวิญญาณ เป็นสิ่งชี้นำภายใน
- เป็นสิ่งอมตะ

ในศเวทาสวตรอุปนิษัท แสดงให้เห็นถึงทรรศนะที่เป็นเทวนิยมอย่างชัดเจน
โดยกล่าวถึงอาตมัมเป็นผู้ตรวจตราการกระทำกรรม

เป็นผู้ทำให้ชีวิตทุกชีวิตเจริญเติบโตไปจนถึงภาวะสูงสุด ดังในศเวทาสว-
ตรอุปนิษัท ๕.๕ กล่าววา

- เมื่อสรรพสิ่งเกิดขึ้นและเติบโตขึ้นด้วยภาวะของเขา
- เขาเป็นผู้ทำให้สิ่งต่าง ๆ เจริญเติบโตเต็มที่
- เขาเป็นผู้นำทางให้แกสรรพสิ่ง
- และได้แบ่งปันลักษณะพิเศษของเขาให้แก่ทุกคน ^๒

^๑Ibid., p. 206. "He who dwelling on earth is distinct from the earth, whom the earth knows not, whose body the earth is, who rules the earth from within, he is thy soul, the inner guide, the immortal."

^๒Ibid., p. 213. "When every birth comes to maturity with his being, whatever is to ripen, he makes it all to grow; He as one, guides here all and each, Apportioning to each his peculiar gifts."

และยังกล่าวถึงพระผู้เป็นเจ้าว่ามีคุณธรรม คือเป็นผู้นำทางให้มนุษย์หรือวิญญาณกระทำกรรม ซึ่งสิ่งนี้เองที่ผูกพันพระเจ้ากับมนุษย์ ซึ่งมีกล่าวในเศกการอุปนิษิต ๕.๑๒ ดังนี้

"สำหรับแบบของวิญญาณที่เขา เลื่อนนั้น เป็นทั้งที่หยาบและทั้งที่ละเอียด มีฐานะเช่นเดียวกับคุณธรรมของเขา และเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงตัวเขา โดยอำนาจของการกระทำและโดยตัวเขาเอง ควดยเหตุนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงตัวเขากับสิ่งอันควาย"

ในเกษีกกูปนิษิต ๓.๘ กล่าวถึงพรหมันในฐานะเป็นสาเหตุให้มนุษย์กระทำกรรมดี และกรรมชั่วต่าง ๆ ว่า " เขาเองซึ่ง เป็นผู้ชักนำให้มวลมนุษย์ชาติทั้งหลาย อยู่ในสถานะที่สูงส่ง เพื่อที่จะกระทำสิ่งที่ดี และเขาอีก เช่นกันที่ซึ่ง เป็นผู้ทำให้ มวลมนุษย์ชาติทั้งหลายอยู่ในสถานะที่ต่ำต้อย เพื่อที่จะกระทำสิ่ง อันชั่วร้าย"^๒ เมื่อเป็นเช่นนั้นทำให้เกิดปัญหาว่า ถ้าพระเจ้าหรือพรหมันเป็นผู้นำให้มนุษย์กระทำกรรม แล้ว มนุษย์มีเจตนางานงเสรีหรือเปล่า เพราะถ้าพิจารณาตามข้อความที่กล่าวแล้ว ดูเหมือนว่ามนุษย์จะไม่มีเจตนางานงเสรีเลย เพราะทุกอย่างขึ้นอยู่กับการกำหนดของพรหมันทั้งสิ้น ปัญหานี้มีคำตอบอยู่ในฉานโทคยอุปนิษิต ๘.๑๕ ว่า

Ibid., p. 213.

"As soul he chooses many forms both gross
And subtle, corresponding to his virtue;
And that which bound him by the power of his work and
of himself To this, binds him also to another."

^๒

Ibid., p. 210. "It is he who causes the man whom he will lead on high out of these worlds to do good works, and it is he who causes the man whom he will lead downwards to do evil works."

"มนุษย์มีเจตน์จำนงเสรี

เพราะฉะนั้น เขาผู้ซึ่งจากโลกนี้ไปโดยที่ไม่รู้จักวิญญาณหรือความต้องการ
ที่แท้จริงทั้งหลาย เขาย่อมมีส่วนแห่งชีวิตที่ถูกบีบคั้นในโลกอื่น ๆ

แต่เขาผู้จากโลกนี้ไปหลังจากที่รู้จักวิญญาณและความต้องการที่แท้จริง
ทั้งหลาย เขาย่อมมีส่วนแห่งชีวิตที่อิสระเสรีในโลกทั้งปวง" °

ลักษณะที่สาม พรหมันในฐานะเป็นผู้ทำลายโลก ความคิดที่ว่าอาคัมหรือ

พรหมันเป็นผู้ทำลายโลก สืบเนื่องมาจากความคิดที่ว่า พรหมันเป็นผู้สร้างโลก เป็นผู้
พิทักษ์และปกครองโลก เมื่อเป็นเช่นนี้หากสิ้นระยะเวลาหนึ่งซึ่งยาวนานมาก
เรียกว่ากัลป์หนึ่งโลกก็จะประดิษฐาน พรหมันจะทำลายโลกและวิญญาณทุกดวง รวมทั้ง
จักรวาลก็จะกลับคืนไปสู่พรหมัน จนกว่าพรหมันจะสร้างโลกขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง
โลกก็จะเกิดขึ้นอีก และเมื่อสิ้นกัลป์หนึ่ง ๆ โลกก็จะถูกพรหมันทำลายและกลับคืนไปสู่
พรหมัน เป็นอยู่อย่างนี้เรื่อยไป ปรัชญาอุปนิษัทและปรัชญาอินเดียนทั้งหลายจึงถือว่า
โลกมิได้มีอยู่จริง ทุกสิ่งมิได้มีอยู่จริง นอกเสียจากสิ่งเดียวคือพรหมันหรืออาคัมเท่านั้น
ที่มีอยู่อย่างนิรันดร์

ความคิดเรื่องการทำลายโลกของพรหมันนี้สืบเนื่องมาจากแนวความคิดเรื่อง
การสร้างโลกของพรหมัน ดังนั้น ปรัชญาเวदानตะจึงถือว่าสิ่งที่แท้จริงมีเพียงสิ่งเดียว

Ibid., p. 209. "that man is free," "Therefore he who
departs from this world without having known the soul or those
true desire, his part in all worlds is a life of constraint; but
he who depart from this world after having known the soul and
those true desires, his part in all worlds is a life of
freedom."

คือพรหมณ์ จึงปฏิเสธการเกิดขึ้นของโลก เมื่อปฏิเสธการเกิดขึ้นของโลกก็ยอมปฏิเสธ
 การดำรงอยู่และการดับของโลกด้วย เพราะถ้ายอมรับก็จะขัดกับหลักอภิปรัชญาของ
 เวทานตะ อย่างไรก็ตาม เคาทปาตะ พาทรายณะ และสังกระโคทพยายามแก้ปัญหานี้
 ในเวลาต่อมาพบว่าพระ เวทและอุปนิษัตกล่าวแย้งกันเองในเรื่องสิ่งแท้จริงว่ามีเพียง
 หนึ่งคือ พรหมณ์ แต่กลับอธิบายเรื่องการสร้างโลก และการดับของโลก ซึ่ง เคาทกับ
 เป็นการยอมรับการมีอยู่ของโลก สังกระพยายามรวบรวมแนวความคิดในพระ เวทและ
 ในอุปนิษัตให้เป็นแนวเดียวกัน จึงต้องใช้ทฤษฎีมายามาช่วยแก้ปัญหา และประสบความสำเร็จ
 ปรัชญาเวทานตะของสังกระซึ่งกล่าวถึง เรื่องนี้จึง เป็นปรัชญาอันคู่ที่สมบูรณ์ที่สุด
 แต่สำหรับรามานุชะ ปรัชญาของเขาเป็นแบบเทวนิยม จึงยอมรับพรหมณ์ในฐานะที่เป็น
 พระปชาบดีว่าเป็นผู้สร้าง พระนารายณ์เป็นผู้พิทักษ์ และพระกิวะเป็นผู้ทำลาย
 เรื่องการดับของโลกและการ เขารวมกับพรหมณ์นั้น ก็มีรักรักวทคีตาได้
 ขยายความอุปนิษัตให้ชัดเจนขึ้น จะเห็นได้จากคำพูดของพระกฤษณะพูดกับอรชุนว่า

ดูกอนเภาบุตรเตยะ บรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย
 จะกลับเข้าสู่ธรรมชาติของฉัน
 ในตอนที่โลกประดิษฐ์
 เมื่อโลกเริ่มเกิดขึ้นมาอีก
 ฉันก็สร้างสรรค์สิ่งขึ้นมาใหม่อีก

• Ibid., p. 220

"All living beings, o Kaunteya,
 return back into my nature.
 At the end of the world; at the world's beginning
 I re-create them anew."

ความคิดเรื่องชีวิตมันต้องกลับไปสู่อุพรหมันนี้มาจากความจริงที่พบเห็น คือ ความตาย ขณะที่คนเรามีชีวิตอยู่เรามีลมหายใจเรียกว่าลมปราณ (prana) เมื่อเรากายก็หมดลม คือปราณนี้ออกจากร่าง ในปรัชญาอุปนิษัทจึงถือว่าปราณคืออำนาจของพรหมซึ่งเป็นสาเหตุของความตายและมีชีวิต ดังในพจนานุกรมอุปนิษัท ๑๑.๓.๑ กล่าวว่า "พรหมันควบคุมทุกสิ่งเพื่อไปสู่ความตาย" ^๑ และในพจนานุกรมอุปนิษัท ๑๓.๗.๑.๑ กล่าวต่อไปว่า "เขายอมสละตัวเขาเองไปสู่สิ่งต่าง ๆ และให้สิ่งต่างๆ เข้ามาสู่ตัวเขา" ^๒ ในพจนานุกรมอุปนิษัท ๑.๒.๑ ยังกล่าวต่อไปอีกว่า "สรรพสิ่งที่เขาร่างขึ้นมา เขาคังใจที่จะทำลายหรือสังหาร ในเมื่อเขาทำลายทุกสิ่ง คังนั้นเขาจึงเป็นอนันตะ"^๓

ในไตรคิริยอุปนิษัท ๓.๑ กล่าวว่า "เป็นความจริงว่าสรรพสิ่งที่เริ่มเกิดขึ้นจากสิ่งนี้ โดยสิ่งนี้สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นจึงมีชีวิต และคืนกลับไปสู่สิ่งนี้อีกเมื่อตายมาถึงสิ่งที่เรามุ่งแสวงหาความรู้อุพรหมันนั่นเอง"^๔

^๑ Ibid., p. 221. "Brahman handed the creatures to death."

^๒ Ibid., "He sacrificed himself in all beings, and all beings in himself."

^๓ Ibid., pp. 221 - 222 "all that he created he resolved to devour; because he devour (ad) everything, therefore is he the Aditi (the infinite)

^๔ Ibid., p. 222 "That in truth out of which these beings arise, by which they when they have arisen live, into which they at death again enter, that seek to know, that is Brahman."

ในภาคอุกขยอุปนิษัท ๑.๖ กล่าวว่า "พระองค์เป็นแหล่งกำเนิดแห่งจักรวาล เพราะพระองค์ทรงเป็นผู้สร้าง และเป็นจุดจบของสรรพสิ่ง" ในศเวทาสวทรอุปนิษัท ๓.๒ กล่าวถึงการที่จักรวาลทั้งหมดคืนสู่พรหมนั้นไว้ดังนี้ "เขาอาศัยอยู่ในทุกสิ่ง และทำลาย หรือเผาไหม้ทุกสิ่งด้วยความรุนแรงในตอนจุดจบแห่งเวลา เขาเป็นเสมือนเทพเจ้าแห่งการทำลาย ซึ่งทำลายสิ่งที่สร้างขึ้นมากให้เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย" ๒ และในศเวทาสวทรอุปนิษัท ๔.๑ กล่าวว่า "ในที่สุดสิ่งทั้งหลายก็คืนกลับหรือสูญหายเข้าไปสู่พรหม และเขาเป็นปฐมเหตุของทุกสิ่ง" ในศเวทาสวทรอุปนิษัท ๖.๓ - ๔ กล่าวว่า

"สิ่งซึ่งเขาส่งสร้างขึ้นมาก็นำสิ่งเหล่านั้นกลับอีก

กลายมาเป็นสิ่งเดียวกับพรหม

เพื่อที่จะ...

เริ่มงานการสร้างใหม่ให้สมบูรณ์ด้วยคุณะ

มีสัดส่วนพอเหมาะ กับคุณลักษณะแต่ละอย่างของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น" ๔

Ibid., "He is the cradle of the universe, for he is the creation and the end of living beings,"

Ibid., p. 223 "He dwells in the creatures, and burning with fureg at the end of time he as lord dashes to pieces all created things."

Ibid., "until finally the whole is lost in him, who is the beginning."

Ibid., p. 224.

That which he created he then takes back again, Becoming one with the being of being; In order then... To begin afresh the work rich in the gunas, Apportioning to each their attributes.

ในอุปนิษัตินี้ยังกล่าวถึงวิญญาณต่าง ๆ ถ้าโลกถูกสร้างขึ้นใหม่ก็จะเป็นไปตามผลแห่งกรรม ถ้าวิญญาณใดถึงความหลุดพ้นก็จะไม่กลับมาอีก และจะเข้าร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมัน เพราะกรรมไม่ส่งผลแล้ว

สำหรับเรื่องการทำลายโลกในปรัชญาอุปนิษัตส่วนใหญ่กล่าวว่าไฟเป็นตัวทำลาย (samvartako' gnih) แนวความคิดนี้ตรงกับแนวความคิดของนักปรัชญากรีกคือ ฮีราคลีตุส (Heracleitus) ซึ่งกล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างมาจากไฟและกลับไปสู่ไฟ แต่ปรัชญากรีกไม่ได้ อธิบายไว้อย่างละเอียดเหมือนในปรัชญาอินเดีย และไม่โลกดาวเหมือนในปรัชญาอินเดียว่าโลกจะถูกสร้างใหม่ และวิญญาณต่าง ๆ หรือชีวะที่มันที่ยังไม่หลุดพ้นจะคงกลับมา เสวยผลแห่งกรรมในโลกใหม่นี้อีก ฉะนั้น จะเห็นว่าการสร้างโลกและการทำลายโลกเป็นไปในกัลป์หนึ่ง ๆ โดยมีพรหมันเป็นสาเหตุของการเกิด การดำรงอยู่ และการดับ ความสัมพันธ์ระหว่างพรหมันกับโลกจึงเป็นไปในลักษณะของผู้สร้าง ผู้พิทักษ์ และผู้ทำลายโลก

วิเคราะห์แนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาอุปนิษัต

ในปรัชญาอุปนิษัตเราจะพบความขัดแย้งกันเองในบางเรื่อง ทั้งนี้เพราะอุปนิษัตไม่ได้เขียนในสมัยเดียวกัน และอุปนิษัตก็มีมากมายกว่า ๒๐๐ อุปนิษัต อายุของอุปนิษัตรุ่นแรกและรุ่นหลังห่างไกลกันนับพันปี ดังนั้น แนวความคิด สำนวนภาษา และการตีความย่อมแตกต่างกันออกไปแม้ในอุปนิษัตเดียวกัน ถ้าศึกษาอุปนิษัตแล้ว เราจะพบความจริงอย่างหนึ่ง คือแนวความคิดของแต่ละอุปนิษัตมักจะไม่วางรอยกัน และมีความขัดแย้งกันอยู่ทั่วไป ที่จริงอุปนิษัตพยายามรวบรวมแนวความคิดที่กระจัดกระจายอยู่ในสัมหิตาให้มาอยู่ในที่เดียวกัน ในสมัยของพราหมณะ แนวความคิดแบบเอกนิยมถูกมองข้ามไปเป็นส่วนใหญ่ เพราะพราหมณะมุ่งความสนใจไปที่การประกอบพิธีกรรม

ทางศาสนา มาถึงสมัยของอารยันยุคความสนใจจึงเริ่มเปลี่ยนจากเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ มาสู่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา พอถึงยุคอุปนิษัทปรัชญาก็ได้ก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างขึ้นอย่างสมบูรณ์ แต่เนื่องจากอุปนิษัทได้เขียนขึ้นต่าง เวลา ต่างวาระ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกัน เช่นอุปนิษัทหนึ่งอาจพูดถึงพรหมณ์ในฐานะพระผู้เป็นเจ้าสูงสุด แต่อุปนิษัทอื่นอาจมีพระเจ้าอื่น ๆ คือ พระศิวะ พระนารายณ์ ในอุปนิษัทยุคก่อน ๆ จะกล่าวถึงแต่พรหมณ์ และอิศวรเท่านั้น แต่ในอุปนิษัทยุคหลังเราจะพบชื่อพระศิวะ พระวิษณุ หรือพระนารายณ์เกิดขึ้นตามแนวความคิดทางปรัชญาที่แตกต่างกันออกไป

สังกรจารย์ได้พยายามรวบรวมแนวความคิดที่ขัดแย้งกันในอุปนิษัทให้มาเป็นแนวเดียวกัน แต่ก็ต้องประสบความยุ่งยากอย่างมาก อย่างไรก็ตามปรัชญาอโวกะเวทานตะของสังกรจารย์นับว่าเป็นปรัชญาอันสูงที่สุด แต่เราก็พบความขัดแย้งอันนี้อีกเมื่อรามานุชะได้ประกาศศัทธิวิษณุอโวกะเวทานตะซึ่งขัดแย้งกับอโวกะเวทานตะของสังกรจารย์ ทั้ง ๆ ที่รามานุชะก็พัฒนาแนวความคิดมาจากปรัชญาอุปนิษัทเช่นเดียวกับสังกรจารย์ และยังมีอีกต่าง ๆ แยกย่อยออกไปอีกมาก ซึ่งล้วนแต่พัฒนาแนวความคิดมาจากอุปนิษัททั้งสิ้น

สำหรับแนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาอุปนิษัทที่มีความขัดแย้งกันคือ

๑. เรื่องการสร้างโลกซึ่งขัดกับหลักปรัชญาอุปนิษัท ปรัชญาอุปนิษัทมีลักษณะเป็นจิตนิยมแบบเอกวาต ซึ่งยืนยันว่าสิ่งแท้จริงอันคัมมีเพียงสิ่งเดียวคือพรหมณ์ แต่ขณะเดียวกัน อุปนิษัทก็กล่าวถึงโลกและการสร้างโลก โดยถือว่าโลกเป็นสิ่ง (Being) ที่มีอยู่ และถือว่าโลกเกิดขึ้นด้วยอำนาจของพระผู้เป็นเจ้า เกิดขึ้นด้วยภาษา ซึ่งสังกรจารย์ได้นำเอาความคิดเรื่องภาษานี้ไปพัฒนาปรัชญาเวทานตะในภายหลัง การยืนยันการมีอยู่ของโลกและการยืนยันสิ่งทีแท้จริงเพียงสิ่งเดียวว่ามีอยู่คือพรหมณ์

จึงเป็นแนวความคิดที่แย้งกันอยู่ในตัว ซึ่งปรัชญาอุปนิษัทไม่ได้ให้ความกระจ่างไว้

ถ้าเราตีความอุปนิษัทก่อนนี้ว่า ความแท้จริงของโลกนี้ปฏิเสธไม่ได้ เรา ก็ต้องแยกความแท้จริงของโลกกับความแท้จริงของพรหมนั้นอยู่นคนละระดับ โลก มีอยู่จริงได้ถวาย เหตุปัจจัย มันมีอยู่ครบเท่าที่เหตุปัจจัยมีอยู่ มันเป็นความจริง สัมพันธ์ ไม่ใช่เป็นสิ่งสมบูรณ์อย่างพรหม ซึ่งเป็นความแท้จริงสูงสุด มีอยู่โดยมีองค์ อาศัยเหตุปัจจัยในเรื่องนี้สังกรจารย์ได้พยายามขจัดความขัดแย้งดังกล่าว โดยยอมรับ ว่าโลกมีอยู่ โลกจะปรากฏเป็นโลกที่แท้จริงครบเท่าที่ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิ่ง แท้จริงยังไม่เกิดขึ้น สังกรจะไม่ถือว่าโลกเป็นสิ่งที่ไม่จริงแต่อย่างสิ้นเชิง แต่เมื่อ เขาพูดว่าโลกเป็นสิ่งไม่จริงนั้น เขาต้องการเพียงเน้นให้เห็นว่าโลกไม่ใช่เป็นสิ่ง แท้จริงอันคิมะเท่านั้น แต่รามานุชะปฏิเสธความคิดของสังกร โดยถือว่าโลกเป็น สิ่งที่มีอยู่จริง พระผู้เป็นเจ้าได้แปรเปลี่ยนตัวเองมาเป็นโลก ความคิดของรามานุชะ นี้เป็นแบบ สรรพเทวนิยม (pantheism) ซึ่งความคิดแบบนี้ปรากฏอยู่ทั่วไปใน ปรัชญาอุปนิษัท แต่สังกรจะถือว่า การแปรเปลี่ยนตัวเองของพระผู้เป็นเจ้านี้เป็นมายา สังกรจะจึงยังรักษาแนวความคิดแบบเอกนิยมไว้ได้ และทำให้แนวความคิดเรื่อง โลกและการสร้างโลกในปรัชญาอุปนิษัทไม่ขัดกับหลักปรัชญาของตนเอง

๒. เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับอาตมันในอุปนิษัทและในเวทาคะ ของสังกร ความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับอาตมันในอุปนิษัทต่างกับความสัมพันธ์ระหว่าง โลกกับอาตมันในปรัชญาเวทาคะของสังกร ทั้ง ๆ ที่สังกรเองก็ได้แนวความคิด ส่วนใหญ่มาจากอุปนิษัท จะเห็นว่าในอุปนิษัท อาตมันหรือพรหมมีความสัมพันธ์กับ โลก ๓ ลักษณะด้วยกันคือ มีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นผู้สร้าง ผู้พิทักษ์ และผู้ทำลายโลก แต่ในปรัชญา เวทาคะของสังกรนั้นได้พัฒนาแนวความคิดต่าง ๆ ไปจากอุปนิษัทว่า

โลกเป็นปรากฏการณ์ของพรหมณ์เหมือนกับคลื่นเป็นปรากฏการณ์ของน้ำ ซึ่งถ้าพรหมณ์ไม่มีโลกตามที่ปรากฏให้เราเห็นก็จะไม่มีในทานองเดียวกันถ้าไม่มี คลื่นก็ย่อมมีขึ้นไม่ได้ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับพรหมณ์เปรียบเสมือนความสัมพันธ์ระหว่างคลื่นกับน้ำ แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ ศังกระโคธอธิบายต่อไปอีกว่าไม่ใช่เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เหมือนกัน ไม่ใช่เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่แตกต่างหรือไม่เหมือนกัน ไม่ใช่เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าจะพูดให้ใกล้เคียงกับความจริงก็อาจพูดได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งที่เหมือนกันและไม่เหมือนกัน

อย่างไรก็ตามคำอธิบายนี้ ศังกระก็ยังคงถือว่าเป็นคำอธิบายที่ไม่ถูกต้องอยู่นั่นเอง มันเป็นเพียงคำอธิบายที่เกือบบถูกหรือใกล้เคียงเท่านั้น เพราะความคิดเกี่ยวกับคำว่าเหมือนกันและไม่เหมือนกัน เป็นความคิดที่ปฏิเสธซึ่งกันและกัน จะมีอยู่พร้อม ๆ กันไม่ได้ ดังนั้น ถ้าพูดว่า สิ่งใดเหมือนและไม่เหมือนในเวลาเดียวกัน ก็จะเป็นการพูดที่แย้งตัวเอง

ทฤษฎีนี้โอโหวตะเวทานตะจึงถือว่าความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับพรหมณ์เป็นอนิรวาจาณะ คือเป็นสภาพที่บรรยายไม่ได้ อธิบายไม่ได้ สภาพที่นับว่าเป็นวิชาวิธี (dialectic) ทางปรัชญาของศังกระ จะเห็นว่าแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมานี้มีความขัดแย้งกัน แม้ว่าจะได้รับอิทธิพลมาจากอุปนิษัต แต่ก็ได้กล่าวมาแล้วว่าสาเหตุแห่งความขัดแย้งนี้เป็นเพราะอุปนิษัตต่าง ๆ ไม่ได้เขียนขึ้นในสมัยเดียวกัน